

Prawo karne

testy
podpowiedzi
rozwiązania

UMYŚLNOŚĆ I NIEUMYŚLNOŚĆ

57. Kodeks karny zawiera definicję:
- godzenia się;
 - świadomości;
 - nieświadomości;
 - żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.
- Odróżnij definicję zamiaru i definicję nieumyślności od definicji elementów składających się na te konstrukcje prawne.
58. Sprawca działa z zamiarem ewentualnym (wynikowym), gdy:
- przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego i chce jego popełnienia;
 - przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego i na to się godzi;
 - przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego i chce temu zapobiec;
 - żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.
- Czy wskazane w odpowiedziach sytuacje są rozłączne, np. czy można równocześnie chcieć popełnienia czynu zabronionego i na to się godzić? Które z opisanych sytuacji odpowiadają ustawowej charakterystyce zamiaru ewentualnego (wynikowego)?
59. Zamiar bezpośredni od zamiaru ewentualnego (wynikowego) zawsze różnicuje:
- płatyczna intelektualna;
 - płatyczna woluntatywna;
 - zamiar bezpośredni to synonim zamiaru ewentualnego (wynikowego);
 - żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Płaszczyzna intelektualna to stan świadomości sprawcy odnoszący się do rzeczywistości, w jakiej podejmuje on swoje zachowanie. Czy świadomość osoby, która chce dokonać czynu, zawsze różni się od świadomości osoby, która godzi się na popełnienie czynu zabronionego? Na czym ta różnica miałaby polegać?

60. Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1 k.k. może zostać popełnione:

Art. 278. § 1 Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- a. z zamiarem bezpośrednim;
- b. z zamiarem ewentualnym (wynikowym);
- c. nieumyślnie;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

W opisie danego czynu zabronionego mogą znajdować się dodatkowe określenia wskazujące na specyficzną stronę podmiotową czynu.

61. Wskaż zdanie/zdania prawdziwe dotyczące strony podmiotowej czynu:

- a. przyjęcie, że sprawca „chciał” popełnić określony czyn zabroniony możliwe jest tylko wtedy, gdy zostanie stwierdzone, że sprawca ten miał pozytywny stosunek emocjonalny do popełnianego czynu zabronionego;
- b. przyjęcie po stronie sprawcy zamiaru wynikowego (ewentualnego) możliwe jest także wówczas, gdy dopiero po faktycznym dokonaniu czynu zabronionego sprawca uświadamia sobie, że popełnił czyn zabroniony i wówczas godzi się na to;
- c. możliwe jest przyjęcie, że sprawca zarówno chciał jak i godził się na wywołanie określonego skutku będącego znamieniem czynu zabronionego, a więc że wywołał on ten skutek równocześnie z zamiarem bezpośrednim i z zamiarem wynikowym (ewentualnym);
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Na czym polega „chęć” stanowiąca znamię zamiaru bezpośredniego?

Na czym polega zasada koincydencji zamiaru?

62. Jeśli sprawca w chwili podjęcia zachowania w ogóle nie przewidywał realizacji znamion czynu zabronionego, możliwe będzie ustalenie, że podjął to zachowanie:

- a. z zamiarem bezpośrednim;
- b. z zamiarem ewentualnym (wynikowym);
- c. ze świadomą nieumyślnością;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Zastanów się, w której z wymienionych sytuacji sprawca musi mieć świadomość realizacji znamion czynu zabronionego.

63. Myśliwy Adam na polowaniu strzelił do grzybiarza w przekonaniu, że strzela do sarny. Błąd Adama w perspektywie znamion czynu zabronionego z art. 155 k.k. ma postać:

Art. 155. Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

- a. urojenia znamienia pozytywnego;
- b. nieświadomości znamienia pozytywnego;
- c. urojenia znamienia negatywnego;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Zastanów się, czy znamię „człowiek” ma charakter pozytywny czy negatywny.

64. Nieumyślność zawsze polega na tym, że:

- a. sprawca nie ma zamiaru popełnienia czynu zabronionego;
- b. sprawca pozostaje w błędzie co do legalności swojego zachowania;
- c. sprawca nie uświadamia sobie, że realizuje znamiona czynu zabronionego;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Czy umyślność i nieumyślność różnią się w aspekcie woluntatywnym? Jak Kodeks karny opisuje nieumyślność w aspekcie intelektualnym?

65. W sytuacji, gdy sprawca działa w błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię typu czynu zabronionego i są spełnione wszystkie warunki odpowiedzialności karnej, na gruncie Kodeksu karnego możliwa jest odpowiedzialność za:

- a. umyślny czyn zabroniony;
- b. nieumyślny czyn zabroniony;
- c. umyślno-nieumyślny czyn zabroniony;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Pomyśl, czy w Kodeksie karnym przewidziane są wyjątki od ogólnej zasady, iż warunkiem odpowiedzialności karnej za popełnienie danego czynu zabronionego jest zrealizowanie wszystkich jego znamion.

66. Sąd skazał Adama za przestępstwo z „art. 155 k.k. w zw. z art. 220 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.”. Adam został zatem skazany za przestępstwo charakteryzujące się stroną podmiotową:

Art. 155. Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 220 § 1. Kto, będąc odpowiedzialny za bezpieczeństwo i higienę pracy, nie dopełnia wynikającego stąd obowiązku i przez to naraża pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

- a. umyślną;
- b. nieumyślną;
- c. umyślno-nieumyślną;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Jak kształtuje się strona podmiotowa czynu zabronionego kwalifikowanego kumulatywnie na gruncie właściwego zbiegu przepisów ustawy (art. 11 k.k.)?

67. Zgodnie z regulacją Kodeksu karnego z 1997 r., jeśli błąd sprawcy dotyczy znamienia pozytywnego, od którego zależy łagodniejsza odpowiedzialność, i błąd ma postać urojenia tego znamienia, i jest usprawiedliwiony, to sprawca w zakresie tego błędu odpowiada za:
- a. umyślnie popełniony typ uprzywilejowany;
 - b. nieumyślnie popełniony typ uprzywilejowany;
 - c. umyślnie popełniony typ podstawowy;
 - d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Co to znaczy, że sprawca uroił sobie znamię pozytywne? Czy dokonanie czynu zabronionego jest wówczas możliwe? Na czym polega wyjątkowość odpowiedzialności karnej sprawcy działającego w takim błędzie, jeżeli jego błąd jest usprawiedliwiony?

68. Warunkiem/warunkami koniecznym/koniecznymi ponoszenia odpowiedzialności karnej za nieumyślnie popełniony czyn zabroniony stanowiący przestępstwo jest/są:
- a. brak zamiaru realizacji znamion tego czynu zabronionego;
 - b. niezachowanie ostrożności wymaganej w danych okolicznościach;
 - c. karygodność czynu;
 - d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Zwróć uwagę, że Kodeks karny określa zarówno przedmiotowe, jak i podmiotowe elementy czynu zabronionego charakteryzującego się nieumyślnością. Rozróżnij warunki stwierdzenia, że dana osoba zrealizowała znamiona czynu zabronionego od warunków odpowiedzialności karnej, których dotyczy pytanie.

69. Gdy sprawca pozostaje w błędzie co do znamienia typu kwalifikowanego przez okoliczności statyczne, a jego błąd polega wyłącznie na nieświadomości znamienia pozytywnego będącego znamieniem kwalifikującym, to w zakresie tego błędu może ponosić on odpowiedzialność za:
- a. umyślnie popełniony typ podstawowy;
 - b. nieumyślnie popełniony typ podstawowy;
 - c. umyślnie popełniony typ kwalifikowany;
 - d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Zastanów się, czy art. 9 § 3 k.k., dotyczący następstwa czynu, znajduje zastosowanie w przypadku typów kwalifikowanych przez okoliczności statyczne.

70. W każdym przypadku, gdy błąd sprawcy co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego, polegający na nieświadomości znamienia pozytywnego, ma charakter usprawiedliwiony, sprawca nie popełnia:

- a. umyślnie czynu zabronionego;
- b. nieumyślnie czynu zabronionego;
- c. przestępstwa;
- d. żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa.

Aby odpowiedzieć na to niełatwe pytanie, powinieneś rozróżnić pojęcie przestępstwa od pojęcia „czyn zabroniony”, a w tym kontekście zwrócić uwagę na złożony charakter pytania: dotyczy ono błędu co do znamienia (jakie są jego konsekwencje?), który jest usprawiedliwiony (jakie są tego konsekwencje?).

UMYŚLNOŚĆ I NIEUMYŚLNOŚĆ

57. d.

Kodeks karny nie definiuje ani godzenia się, ani świadomości, ani nieświadomości. Interpretacja pojęcia „godzi się” pozostawiona jest doktrynie i orzecznictwu, podobnie problematyka świadomości i nieświadomości powinna być rozpatrywana z uwzględnieniem ontologicznego otoczenia regulacji prawnych, w oparciu o ustalenia np. takich nauk jak psychologia czy kognitywistyka.

58. b.

Chęć popełnienia czynu zabronionego (odpowiedź a) i chęć zapobieżenia popełnieniu czynu zabronionego (odpowiedź c) wykluczają możliwość przyjęcia, że sprawca godzi się na jego popełnienie, co wynika z interpretacji art. 9 § 1 k.k.

59. b.

Zgodnie z art. 9 § 1 k.k. zamiar bezpośredni zachodzi, gdy sprawca chce popełnić czyn zabroniony, zaś zamiar ewentualny (wynikowy), gdy sprawca przewiduje możliwość jego popełnienia i na to się godzi. Płaszczyzna woluntatywna zamiaru bezpośredniego, opisana jako chęć zawsze jest odmienna od płaszczyzny wolicjonalnej zamiaru ewentualnego, opisanej jako godzenie się, dlatego odpowiedź b jest prawidłowa. Nie jest natomiast prawidłowa odpowiedź a. Osoba realizująca znamiona przedmiotowe czynu zabronionego z zamiarem bezpośrednim musi uświadamiać sobie możliwość albo konieczność jego popełnienia (nie da się bowiem czegoś chcieć bez uprzedniego uświadomienia sobie przedmiotu chęci), natomiast osoba realizująca znamiona czynu zabronionego z zamiarem wynikowym musi uświadamiać sobie możliwość ich realizacji, o czym mówi jednoznacznie art. 9 § 1 k.k.

W obu wypadkach sprawca może mieć świadomość możliwości popełnienia czynu zabronionego, czyli płaszczyzna intelektualna obu postaci zamiaru może być identyczna. Nie jest więc prawdą, że intelektualna sfera stosunku mentalnego sprawcy do czynu zawsze różnicuje, tj. pozwala w każdym wypadku odróżnić zamiar bezpośredni od zamiaru wynikowego. Oczywiście błędna jest również odpowiedź c.

60. a.

Przestępstwo kradzieży jest występkiem. Opis czynu zabronionego nie zawiera klauzuli nieumyślności, a więc można je popełnić tylko umyślnie, czyli mając zamiar. W opisie tego przestępstwa znajduje się dodatkowo sformułowanie „w celu”, które wskazuje na kierunkowe nastawienie sprawcy do czynu, co powoduje, że można je popełnić tylko z zamiarem bezpośrednim.

61. d.

Odpowiedź a jest nieprawidłowa, ponieważ „chęć” popełnienia czynu zabronionego nie jest równoznaczna z jakimkolwiek stosunkiem emocjonalnym sprawcy do czynu. Nie ma znaczenia, czy sprawca był pozytywnie czy też negatywnie nastawiony na podejmowane przez siebie zachowanie; żadnej takiej zależności nie da się wyprowadzić z treści Kodeksu karnego. Odpowiedź b jest nieprawidłowa, gdyż nie jest możliwe ustalenie umyślności (zamiaru), jeżeli o realizacji znamion czynu zabronionego sprawca dowiedział się po fakcie i **dopiero wówczas** godził się na to, co zrobił. Ocena zachowania sprawcy po popełnieniu czynu zabronionego może być w praktyce pomocna przy ustalaniu, czy czyn zabroniony został popełniony umyślnie. Sprawca musi rzeczywiście trwać w podjętym wcześniej zamiarze, to znaczy popełnić umyślnie czyn zabroniony i podejmować następnie dalsze czynności, potwierdzające fakt posiadania przezeń zamiaru w czasie realizowania znamion czynu zabronionego. Jeżeli jednak sprawca nie uświadamia sobie realizacji znamion czynu zabronionego w momencie ich realizacji, lecz uświadamia to sobie – jak czytamy w odpowiedzi b – „dopiero” po ich zrealizowaniu, to nie jest dopuszczalne przyjęcie, że popełnił on ten czyn zabroniony umyślnie, gdyż ustalenie to okazałoby się kontrfaktyczne (nieprawdziwe). Odpowiedź c jest w sposób oczywisty błędna – „chęć” jest znamieniem zamiaru bezpośredniego, natomiast „godzenie się” jest znamieniem zamiaru wynikowego. Są to dwie różne, wzajemnie wykluczające się formy zamiaru. Stwierdzenie, iż sprawca godził się na realizację znamion czynu zabronionego (działał z zamiarem wynikowym) oznacza, iż nie chciał zrealizować znamion czynu

zabronionego (albo przynajmniej nie ustalono, że chciał je zrealizować). Wykluczone jest więc przyjęcie, iż sprawca chciał wywołać konkretny skutek będący znamieniem czynu zabronionego i równocześnie godził się na jego wystąpienie.

62. d.

Przewidywanie możliwości realizacji znamion przedmiotowych jest warunkiem koniecznym działania z zamiarem (art. 9 § 1 k.k.) oraz ze świadomą nieumyślnością (art. 9 § 2 k.k. – „przewidywał”).

63. b.

Znamię „człowiek” ma charakter pozytywny: musi wystąpić spowodowanie śmierci żyjącego człowieka, aby doszło do dokonania czynu zabronionego z art. 155 k.k. Skoro sprawca nie jest świadomy, że powoduje śmierć człowieka, bo myśli, że zabija sarnę, to jego błąd polega na nieświadomości znamienia pozytywnego. W opisanym wypadku nie ma znaczenia urojenie sobie przez sprawcę, iż strzela do zwierzęcia; „sarna” nie jest znamieniem czynu zabronionego z art. 155 k.k.

64. a.

Nieumyślność, zgodnie z art. 9 § 2 k.k., zawsze jest brakiem zamiaru popełnienia czynu zabronionego („nie mając zamiaru”), dlatego odpowiedź a jest prawidłowa. Nie jest prawdziwa odpowiedź b, ponieważ zgodnie z Kodeksem karnym błąd co do bezprawności zachowania nie wpływa na ustalenia w zakresie strony podmiotowej czynu zabronionego. Dla ustalenia nieumyślności jest irrelevantne to, czy sprawca ma świadomość legalności podejmowanego zachowania; błąd co do bezprawności, uregulowany w art. 30 k.k., dotyczy innego aspektu struktury przestępstwa. Z uwagi na to, że nieumyślność może polegać na uświadomieniu sobie możliwości popełnienia czynu zabronionego (art. 9 § 2 *in fine* k.k.: „możliwość przewidywał”), nie jest poprawna odpowiedź c.

65. a, b, c.

Błąd co do któregośkolwiek ze znamion przedmiotowych czynu zabronionego (nieświadomość znamienia pozytywnego albo urojenie znamienia negatywnego) powoduje, że sprawca popełnia ten czyn nieumyślnie, dlatego odpowiedź b jest prawidłowa. Błąd może dotyczyć zaistnienia następstwa opisanego w typie kwalifikowanym, prowadząc do odpowiedzialności za umyślnie-nieumyślny czyn zabroniony (art. 9 § 3 k.k.), dlatego odpowiedź c jest

prawidłowa. Prawidłowa jest również odpowiedź a: po pierwsze dlatego, że sprawca działający w błędzie co do znamienia może odpowiadać za usiłowanie nieudolne (czyli za umyślny czyn zabroniony) – zwróć uwagę, że w treści pytania nie zostały sprecyzowane postacie błędu, a zatem należy wziąć pod uwagę wszystkie możliwe ich konfiguracje (urojenie lub nieświadomość względem znamienia pozytywnego lub negatywnego); po drugie dlatego, że może wejść w grę odpowiedzialność za typ uprzywilejowany na podstawie art. 28 § 2 k.k. W tej ostatniej sytuacji, mimo niemożliwości wyczerpania znamion umyślnego typu uprzywilejowanego, sprawca odpowiada za jego dokonanie.

Art. 28. § 2. Odpowiada na podstawie przepisu przewidującego łagodniejszą odpowiedzialność sprawca, który dopuszcza się czynu w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność stanowiąca znamię czynu zabronionego, od której taka łagodniejsza odpowiedzialność zależy.

66. c.

Sprawca został skazany za jedno przestępstwo na podstawie dwóch zbiegających się przepisów o różnych stronach podmiotowych. Konstrukcja kumulatywnego zbiegu przepisów ustawy powoduje aktualizację jednej normy sankcjonującej, dotyczącej typu umyślno-nieumyślnego, gdyż takie znamiona wchodzą w skład czynu przypisanego sprawcy w kumulatywnej kwalifikacji prawnej (umyślne niedopełnienie obowiązków związanych z przepisami BHP i nieumyślne spowodowanie śmierci człowieka).

67. a.

Opisany przypadek został uregulowany w art. 28 § 2 k.k. Sprawca odpowiada za umyślnie popełniony typ uprzywilejowany, mimo że nie zostały wyczerpane jego znamiona przedmiotowe. Zwróć szczególną uwagę na przesłanki zastosowania art. 28 § 2 k.k., w tym: postacie błędu (z jaką instytucją części ogólnej prawa karnego kojarzą się takie postacie błędu?), przedmiot błędu (znamię decydujące o łagodniejszej odpowiedzialności) oraz usprawiedliwiony charakter błędu (jak bada się, czy błąd jest usprawiedliwiony?).

68. a, b, c.

Pytanie dotyczyło warunków ponoszenia odpowiedzialności karnej (wszystkich aspektów struktury przestępstwa), a nie jedynie warunków zrealizowania znamion czynu zabronionego. Dlatego prawidłowe są odpowiedzi a, b i c.

69. a.

Brak świadomości realizacji znamienia, od którego zależy wyższa karalność – jeśli znamię to ma charakter statyczny (a więc nie stosuje się w tym zakresie art. 9 § 3 k.k., który dotyczy typów kwalifikowanych przez następstwo) – wyłącza odpowiedzialność za umyślny typ kwalifikowany. Jeśli sprawca nie błądzi co do innych znamion („błąd polega wyłącznie na nieświadomości znamienia pozytywnego będącego znamieniem kwalifikującym”, jak stanowiło pytanie), to obejmuje on świadomością wszystkie znamiona typu podstawowego, a więc może odpowiadać za umyślną realizacją jego znamion. Nie przesądza się tutaj, czy w omawianym wypadku sprawca mógłby ponosić odpowiedzialność karną także za nieumyślnie popełniony typ kwalifikowany (nie przesądza się również charakteru zbiegu umyślnego typu podstawowego i nieumyślnego typu kwalifikowanego).

70. a, c.

Usprawiedliwiony błąd co do znamienia ma dwojakie konsekwencje. Pierwsza z nich ma charakter faktyczny i sprowadza się do niemożliwości ustalenia zamiaru popełnienia czynu zabronionego w rozumieniu art. 9 § 1 k.k. Skoro sprawca działa w błędzie co do znamienia, przybierającego postać nieświadomości znamienia pozytywnego (np. nieświadomości tego, że obcuje płciowo z osobą, która nie ukończyła 15 lat), to nie da się ustalić, że przewiduje on możliwość zrealizowania tego znamienia (przewiduje możliwość obcowania płciowego z małoletnim poniżej 15 roku życia) – ustalenie takie byłoby kontrfaktyczne. Z tego powodu poprawna jest odpowiedź a, i zarazem błędna jest odpowiedź b – jeżeli ustawa przewiduje odpowiedzialność za nieumyślną realizację znamion obejmowanych przez sprawcę błędem, to sprawca popełnia ten czyn zabroniony nieumyślnie. Druga konsekwencja opisywanego błędu ma charakter normatywny i polega na wyłączeniu winy sprawcy czynu zabronionego, gdy błąd jest usprawiedliwiony. O tej drugiej konsekwencji stanowi art. 28 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2015 r. Z tego powodu prawidłowa jest odpowiedź c: sprawcy czynu zabronionego nie można przypisać winy i dlatego nie popełnia on przestępstwa.